

Dualchas Nàdair na h-Alba

Nàdar air fad airson Alba air fad

Tha an àm ri teachd cugallach airson neamhnaid nan aibhnichean Albannach

B' àbhaist don fheusgan-neamhnaid fhìor-uisge a bhith cumanta ann an Alba. Ach tha truailleadh nan aibhnichean agus eucoir air a shuidheachadh a chur an teagamh.

Thathar ag ràdh gum b' e iadsan a thug air Julius Caesar agus na Ròmanaich ionnsaigh a thoirt air Breatainn anns a' bliadhna 54 R.C. Agus gheibh sibh lorg air aon de na h-eisimpleirean as bòidhche dhiubh am measg seudan crùn na h-Alba.

Ach ged a tha àite tèarainte aig an fheusgan-neamhnaid fhìor-uisge ann an eachdraidh, tha e coltach gu bheil a shuidheachadh san àm ri teachd gu math cugallach.

Ged a tha an lagh ga dhìon gu tur – thèid neach sam bith a thogas e, a chuireas dragh air, no a nì cron air, a leantainn san lagh no fiù 's a chur am prìosan – tha daoine fhathast ga thogail gu mì-laghail.

Tha a' ghnè fo bhagairt eucoireach chudromach a tha a' cur a maireannachd an teagamh, agus mar sin dheth tha i air a sònrachadh mar aon de phrìomh amasan na bliadhna 2008 a thaobh eucoir fiadh-bheatha. Tha SNH, feachdan poileis, Aonad Nàiseanta Eucoir Fiadh-bheatha agus buidhnean-gnìomha eile a' co-obrachadh gus mothachadh àrdachadh agus eucoir fiadh-bheatha a lùghdachadh.

1

Tha am feusgan-neamhnaid a' fuireach ann an aibhnichean agus uillt luath-shruthach, far a bheil iad glan agus gun an truailleadh. Bidh e falaichte no leth-fhalaichte ann an gainmheach gharbh no grinneal mìn.

Tha feum air a' ghnìomh seo oir tha Alba na daingnich don fheusgan-neamhnaid. A rèir coltais, tha mu 60% de na h-àireamhan a th' anns an t-saoghal gu lèir a' briodadh anns na h-uisgeachan againne. Ann an Sasainn, air an làimh eile, chan eil ach aon abhainn anns a bheil àireamh fhallain a' briodadh, agus chan eil a leithid idir anns a' Chuimrigh. Ann an grunn aibhnichean ann an Sasainn agus anns a' Chuimrigh, dh'fhàs an suidheachadh cho draghail o chionn ghoirid 's gun deach iomadh buidheann fheusgan a thoirt às na h-aibhnichean aca agus a-steach do phròiseactan-briodaidh braighdeanach a chum 's nach rachadh iad à bith.

Ach tha coltas ann gu bheil am feusgan-neamhnaid a-nis ann an droch shuidheachadh ann an Alba cuideachd. Tha truailleadh bho chaochladh thùsan, leithid siostaman òtrachais, gnìomhachais, tuathanachais dèine agus coilltearachd, maille ri innleireachd air grunn aibhnichean, air pàirt a ghabhail anns a chrionadh. Dh'fhaodadh gu bheil an fheadhainn a bhios a' cur an gnìomh obraichean innleireachd air grunn aibhnichean uaireannan a' briseadh an lagha ma tha na h-obraichean seo a' buaireadh an fheusgain-neamhnaid. A bharrachd air na factaran seo, tha eucoraich ann a bhios ri iasgach nam feusgan agus iad air tòir nan neamhnaidean a bhios uaireannan annta.

'S e an cudrom seo air an àrainneachd – maille ri cho slaodach 's a tha iad a' tighinn gu ìre – as coireach gu bheil am feusgan-neamhnaid am measg nan gnèithean a th' ann am fìor chunnart ann an Alba.

Tha gnìomhan eucoireach nas buailtiche air a dhol air adhart timcheall air aibhnichean eadar an Cèitean agus an t-Sultain nuair nach bi an t-uisge cho domhain. Mar sin dheth, ma bhios sibh a-muigh air bruach na h-aibhne as t-samhradh am bliadhna, agus a' faicinn rudeigin amharasach, no ma bhios amharas agaibh gu bheil eucoir gu bhith air a dhèanamh, nach cuir sibh fios don stèisean phoileis ionadail cho luath 's a ghabhas. Ma tha e comasach dhuibh, feuchaibh ri bruidhinn ri Oifigear Eucoir Fiadh-bheatha agus Àrainneachd a' Phoileis, no cuiribh fòn gu *Crimestoppers* air 0800-555-111.

“S e Alba prìomh dhaingneach na cruinne don ghnè seo, le barrachd is leth nan àireamhan a tha a' briodadh anns an saoghal air fad, cho fad 's is aithne dhuinn,” mhìnich Iain Sime, Oifigear Poileasaidh agus Comhairle Fìor-uisge aig SNH.

“Faodaidh feusgain-neamhnaid a bhith beò eadar 80 agus 100 bliadhna ach chan eil iad a' tighinn gu ìre gus am bi iad mu 10 no 15 bliadhna a dh'aois, agus mar sin dheth chan fhaod buidheann a bhith maireannach mas e dìreach feadhainn òga a th' innte.

“Leis cho buannachdail a tha an goireas prìseil seo don dualchas nàdarra againn, tha sinn a' guidhe air daoine gun a bhith a' cur buaireadh air idir nar n-aibhnichean. Tha e mì-laghail a bhith a' togail na gnè seo agus faodaidh casaidean eucoireach no prìosan leantainn bho sin.”

Tha am feusgan-neamhnaid a' soirbheachadh ann an uisge glan, luath-shruthach anns nach eil mòran beathachaidh no cailsium, le clachan agus gainmheach air grunn na h-aibhne. Tha na larbhan a' greimeachadh ri giùirean bhreac agus bhradan as t-samhradh agus a' fuireach ann, gun cron a dhèanamh don iasg, gus am bi iad a' tuiteam dheth as t-earrach agus a' cladhach a-staigh do ghrunn na h-aibhne far am bi iad a' fàs gu ìre. Tha na feusgain nam '*biofilters*': 's e seo gu bheil iad a' criathradh ghràineanan agus a' cuideachadh le glainead an uisge a ghleidheadh.

Bha am feusgan-neamhnaid cumanta uaireigin ann an Alba. Tha neamhnaid Kellie, a chaidh a lorg ann an fo-abhainn den Ythan ann an 1621, am measg nan neamhnaidean as motha a fhuaras ann an Alba a-riamh. Chaidh a thoirt mar thiodhlac don rìgh Seumas VI le Àrd-Phròbhaist Obair-Dheathain agus tha i a-nis na pàirt de sheudan crùn na h-Alba.

B' àbhaist do ghnìomhachas cudromach, le àireamh cheudan de dhreuchdan na chois, a bhith stèidhichte air an fheusgan-neamhnaid, ach chaidh cus a thogail agus cha mhòr nach deach na stuic a sgrios. Ann an 1998, leis gun robh àireamhan air a dhol sìos gu h-uabhasach, thugadh làn dhion dha.

